

nyttighet varit driffjädren till hans godhets .bewisning: då detta omböme får gälla, har man et giltigt skäl at förebära till sin oracksamhet.

Senare wälgärningar utplåna hogformsten af de förra.

Så länge man hoppas kunna afböda sig en wälgärning, älskar man den, af hwilken man den njutit; är det en werkan af Erkänsamhet? Ingalunda. Ly man Byr, man hatar honom, så snart Förbindelsen emot honom blifwer så stor, at den icke kan wärdigt erkännas.

En almän wilfarighet, en wälgärning, som sträcker sig till många, är söga angenäm. Wi tycke icke om at blifwa bortblandade i hopen, wi wele twärdom, at den, som wil förbinda sig oss, skal med betfamma på et hebrande sätt utmärka oss: benna granlagenhet finnes så höf små som stora. Om Konungen gaf Blå-Bandet åt alla Adelsmän utan åttillnad, så skulle Hertigen och Pairen icke sätta något värde derpå: om alle de, som blifwa sårade i Krig, också blefwo Ribbare af S. Ludwigs Orden, så ansåg ingen sig bedrad, hwarken af sina sår eller af Röda Bandet.

Hwad som wederfares alla, sker för mig utan at wara förtjenande: ehwad ynnest Ni wisar mig, agtar jag den söga, om den ej är för mig ensam. Ni lånar mig 1000 Plåtar; Ni har lånt mera förut till Mandor och Drontes; det är då billigt, at de deltaga med mig i erkänsamheten, så wida de sätta deltaga i ynnesten; min förbindelse mot Er är således icke fulkomlig.

Siör Er icke mycket bestålsam med at tjena många; winnlägg Er allenast derom, at behörigen använda edra wälgärningar; det är af alla ädelmodssgrunder den heberligaste at följa.

Bristande erkänsla mot enstolte är stacksamhet: emot Regenter är den förräderi, uproriskhet, ja, om hårdare ordalag gäfwos, kunde de dertill pååa.

Ehuru stort afstånd är emellan Konungen och undersåten, ehuru swårt det synes at med sin erkänsla upwåga en stor Konungs wålgärningar, hånder det dock oftare, at Regenten finner sig öfwerwunnen genom undersåtens tjenester, än undersåten af Regentens wålgärningar. Om man anser intet annat för wålgärningar, än det som har wigt och fårg af guld, war Alexander befogad at säga, at man albrig öfwerwunnit honom å den sidan; men om man deremot lågger å ena wigtstälten alla werldens rikebomar, och å den andra et godt råd eller en försigtig bedrift, ho ser icke då, at Parmenio således kunde öfwerwinna Alexander?

Dygdigt Folk kan gjöra Regenten sådana tjenester, som den prägti jaste erkänksamhet knapt tilhålls kan wedergålla. En stor Frikostighet af en Storman skämmer ofta den som den åtnjuter: et godt råd, som man gifwer denne Storman, kan gjöra honom tycklig och wis, och åger dertföre större förtjenst.

Prinsars goda upfostran och dem inplantad Dygd äro förändner, som öfwerträffa al erkänsla. Så lätt det är för dem at belöna en stickelig Wålares färdighet, en Byggmästares påfund, så omöjligt är det för dem at afböda sig sin förbindelse mot den nitisse Ministern, den wise Gouverneuren, den trogne Rådeherren. Alexander begråt Aristotelis död med bittrare tårar, än Philippippi fränfålle. Hade icke Seneca gjort Nero mera godt, än denne Kessare någon sin förmåtte bewisa Romerska Folket?

At tjena en wån, af hwilken man wåntar intet tilbåta, det är en friwillig wålgärning. At tjena en
Wån

wån, af hwilken man hoppas en noggran erkånsla tillbaka, det är allenast en god lego-tjenst.

Men fåfångt företoge jag mig, at upmuntra människor til en inbördes erkånksamhet. De hafwa förlo-
rat alla kånslor deraf emot Gud. Alt är människjan til tjenst i denna widsträckt werlden, och intet finnes i människjans hjerta til Guds tjenst.

Solen uplysr den ogudagtiga, som gör sig o-
wärdig dess lten; Hafwet stillar sina wågors håftighet, för at öfwerbringa den girige Köpmannen til främmande Länder; Jorden frambar ordenteligen sin frugt åt de omåttelige rike, medan hagel förderfwar de fat-
tige Återbrukarnes Skörd. I stället för at öpnar ögonen, för at igenkänna den srikostiga handen, af hwilken man åtnjuter så stora wälgärningar; tillsluter man sit hjerta för erkånslan, sin mun för tacksäj-
sen; man öpnar endast denne för klagan.

Hwaröfwer kunna de beklaga sig, dessa otacksam-
ma människor? Männe de wilja klandra Förshynen, för det den icke gifwit dem Lejons styrka, Elephanter storlek, Hjortars snålhet, Foglars låthet? Huru o-
billigt wore sådant påstående? Ehuru swaga de synas, kufwa de Lejons raseri, tämja Elephanter, slåcka Foglars flygt, och uttrötta Hjortar i loppet.

Sörstånd och Wert.

Man berättar om Crates, at han nedsatt sine pen-
ningar hos en Wärlare, och bedt honom åter-
ställa dem til hans barn, om de hade intet förstånd;
och utdela dem ibland Folket, i fall de blefwo Phi-
losopher. Förståndet ersätter alt annat. Den som
äger det, wanwärdar lyckan, och bryr sig föga om
upwaktningar hos de Stora.

Jag tycker ej illa om, at det gifwes mycket rikt Folk: utom detta Förståndighets • öfverflöd skulle de fleste dö i brist af sielighet.

Förståndigt Folk tryggas sig derwid, at dem aldrig fattas utvägar. Deras idoghet ersätter rikedomens bristen.

När en dum blifwer olyckelig, är han det dubbelt: han har olyckan på sig, och wet sig ingen räddning.

Rikedom gör mången ganska wanartig. Huru många liberliä skulle icke vara det, om de haft alla näst 500 Pjärsars inkomst! Huru många lättingar hade kunnat upodla deras Förstånd, om icke wclligheten albeles förkämte dem!

Du skulle blifwa en hedersvärd man, sade en dag min Fader til mig, då han blifwit förörnad öfwer något, om jag lämnade dig intet efter mig.

Om än Förståndet kunde köpas, skulle dock afsättningen icke vara stor. Hwem tror sig ei äga nog betaf?

De förståndigaste människior begå stundom de grofvaaste felsäg. Simon föresatte sig at lefwa ogift, för at bibehålla sit sinneslugn, och lefde länge i detta tillstånd mycket onacknämt och fredligt. Då han hunnit til 70 års ålder, gifte han sig med en Flicka, som war endast 18 år gammal. Hans Wett, hans Förtjenst, hans Förfarenhet i werlden tyckas icke hafwa föraulede honom til et sådant beslut.

Det är ganska wanligt, at äga stort Förstånd utan stor Lärdom. Men det kan wäl aldrig hända, at någon har stor Lärdom utan stort Förstånd.

I detta Tidewarck tror man sig icke vara förbunden, at högagta en människa efter dess Förståndes wclstrålhet. Ingen wil göra sig den mödan at uträ

na halten af det wett: har han icke den gæstwan at
stryta dermed, så förblifwer han obekant

Förstånd gäller icke för mer än det synes. Sjöde
en tjenlig compliment, framkasta några infall, gif
anledning i sällskap til artiga berättelser, uphöj an-
de-rim, wäga fram en Madrigal, et Sångstycke; så
skal Ni blifwa mera firad än Geometern, Phi-
losophen, Theologen: sådant är werldens tycke.

Man skulle icke med så stor kalsinnighet tala om Do-
rimons Förjensst, om man icke måste gifva til hans
Förstånd.

Et grundeligt Förstånd faller icke gerna ifrån
den ena ytterligheten til den andra: om det ändrar tän-
kesätt, är det blotta Förnuftet som dertil föranleder.

En wettig man finner sig nog bunden i sällskap
med den, som intet stort wett äger: Om han talar
fint, förstås han icke; och om han wil söga sig
efter den ofunniges nimme, twiflar jag at han kan ne-
läta sig til hans låga frest.

Människjorna winnlägga sig om at lära tusen-
de saker, som de aldrig behöfde weta, och de lär-
baste äro stundom ofunnige om det, som är mindre
kunnige wäl bekant.

Man ejde mycket wäsende af den Fransosens
dräpelige Minne, som kan ända til 20 Språk. Kan
man allenast försäkra mig, at han förstår rätt sit
egget?

Så snart jag fullkomligen förstå: mit Moders-
mål, så tal jag, om jag har någon tid öfrig, använda
den på något annat Språks läranbe. Denna ut-
läteelse är wäl icke förmycket wäggad: kan en männi-
skas lefnad förstå til at wederbörligen lära en sak?

Theocrinus, som för fyra dagar sedan blifwit
Sandibat, har förefatt sig at wäl Studera Grekiska
och Hebreiska Spåken, för at bättre förstå
Skrif-
tens

tens Grundtejt. Kanste han hoppas således blifwa
 Rickeligare än förra Tidens Lärare? måtte han be-
 gagna sig af deras insigter, så kan han inom nå-
 gra år uplysa det, som 1600 års undersökningar
 knapt hunnit utreda.

At weta mycket, det är liksom at weta intet.
 Begrepen äro stundom så orediga, at om man icke
 förstår konsten at utreda dem, skabar den stora lär-
 domen mer än den hedrar.

Mondor hade 50000 Plåtars inkomst, och har
 icke desto mindre beredt både sin egen och flere fina
 wänners undergång. Man skyller honom dock hwar-
 ken för galanteri eller liderlighet. På hwar spel
 har han då förlorat det stora arfwet? Han har we-
 lat agerat Alchymist, och derigenom gjort sig til tiggare.

De lärde söka mindre uplysas om sina plikter,
 än at tilfredsställa deras egentårlet. Philosophen
 winnläger sig em at uptäcka Naturens hemlighet-
 ter, i skicket för at uttröna sit hjertas böjelser. Lag-
 yrkaren wafar många nätter, för at lära Rättwisans
 stadgar, sållan för at utöfwa dem. Theologen är
 icke derpå så mycket betänkt at begagna sig af Rå-
 den, som at känna dess särskilda wärkningar. Är det
 den Nyttan, som skulle hämtas af Wetenskaperna?

De gamle Philosopherne talte mer om Gudarnes
 natur, än om de skapade tingens. De nyare lämna
 Theologerna den omsorgen at tala om Gud, och
 winnlägga sig allenast om upståkten af de naturlige
 Grundfanningarne. Sjödra de bättre berutinnan?

(Fortsättning följer härnäst.)

Stockholm,

Tryckt hos Kumblihs Enka 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 20.

Sörskänd och Wett.

(Fortsättning och Slut.)

Den som misstror sina insigter är närmare sanningen, än den upblåste Lärde, som tror sig Förnuft vara osvifeligt. Den förre fruktat at bedraga sig, och deraf hånder at han icke bedrager sig: den senare är redan bedragen, i det han icke wil erkänna sine Kunstners osviffhet.

Det tilhörer allenast de Lärde, at icke tröttnas wid at lära: ju mera de weta, desto mera stiger hos dem den ärelystnaden at icke vara okunnige om något. De som icke känna värdet af Wetenskaperna, sty al möda för dem. En sticlig Mathematicus har altid at gjöra med Figurer; deremot den okunnige hoppar to från et föremål til et annat, och nöjer sig med at blott känna ytan af svåra saker.

En god Musicus componerar ouphörligt; den sårre nöjer sig med wiße Cadencer, som wanan gör för honom låtta.

En sin Philosoph går i botnen med svårigheter; en halflård widrör dem helt lindrigt.

Wetenskaperna läras icke så strax; det är blott af trågit wakande och studerande, som framgången härutinnan beror.

Alla fria Konstler hafwa något svårt uti sig, som
endast

endast låter sig begripas af Kännare, och af dem, hvilka, så tillsägandes, betrakta dem på nära håll. Nebelmättigt stickligt folk, som endast åståda dem på långt håll, smickra sig såfångt dermed at utan möda hinna dit. Man kan likna de förre wid Resande, som ju närmare de nalkas et Berg, desto brantare finna de det; de senare wid de Resande, som ju längre de woro derifrån trodde det vara desto mindre swårt.

Eretio är äro nu framstutne, sägen J, sedan Philantes började läsa de gamle Philosophernes skrifter: det är först nu som han beskriver Pyrrhonismen. Hwad kommer det? Skulle jag fråga Er; hafwa icke många förr förfäktat densamma? Jo; men de hade icke Philantis insigter. Ju mera man undersöker, desto större swårigheter möta i det som strider emot vår åstlings mening. Om Philantes icke hade studerat mer än tjugo år, skulle han ändå vara Pyrrhonist.

Då Socrates en gång blef manad at säga, om han trodde, at en wis Prins, omgifwen med höghet och ära, war lyckelig; frågade han innan han wille swara: hwad wert och dygd denne Försten äade?

Det har tusende gånger varit of sagt: Lyckan beror ej af högt Stånd. Hvilken agtning kan jag bära för en Förste, som har hwarken wert eller dygd? Kan han statta sig sjelf lyckelig, om han lefwer i ofunnighet om wackra Saker och utom de goda?

Kunskaperna, som utgjort Philosophernes Sålhet, äro i det afseendet nödwändigare för de Store än man gemenligen tror: de äro ärefulle för lyckelige Prinssar; de kunna lindra de olyckligastes sorg. Wett sätter en lampa på Lagarne i medgången, och fränkor för förtwiflan i långwarig morgång.

En kunnig Storman finner större nöje uti at läsa Senecas böcker, än at låta sina ögon och öron förtju

förtjusas af en intagande Mussk, af et läckert Skå-
bespel.

Aristarchus följer, emot sin Faders wilja, som
wille göra honom til en god Drätsel-karl, den böjel-
se han har för Studier. Elakt parti! ropar hela
hans Slägt. Man blir blek af mycket studerande,
man blifwer snuilig af mycket skrifwande, man dör, i sin
blomstrand rugom. Så mycket bättre, skulle jag swara,
om jag wore Aristarchus; så har jag åtminstone lefwat.

Auctorer.

Man låter icke nu mera bedraga sig på den Au-
ctors fina spitsfundighet, som föregifwer, at han
låter trycka sit arbete af agtning för den och den.
En Wån lär icke utan vårt samtycke wilja bestrida
omkostnaden til at lata trycka något, eller emot vår
wilja blottskälla oss för tadel.

Delus nödgar oss, at hålla til godo de ounwike-
liga Skäl, som föranlåta honom at utgifwa sina Sa-
tyrer. Det är tyranniskt, at af sina läsares billig-
het truga et bifall, som man icke förtjent.

Mencas, intagen af Fördomar om sin stora
Sticklighet, har förefat sig at rikta Boksamlingarna
med en Bok efter sit eget sätt. Han skrifwer utan at
rådspåga någon af sina wänner. Ensam och gnyfsam
Domare öfwer sina Werk, bär han dem änteligen til
en bekant Bokhandlare. Titeln är lysande; några stäl-
len äro ock vackra deruti: Man gör honom änteli-
gen tilbud för sit Manuscript, han antager dem; och
mera nögd än det kan beskrifwas, besinnar han sig
redan på Andra och Tredje Bandet. Det första är
redan i den tillsförordnade Censurs händer, som, wan
at gilla uselheter, allenast de icke förörlämpa det All-
männa, gifwer utan swårighet sit wanliga betyg.
Bokhandlaren börjar nu, fast försent, at öfwerwåga
wil.

willkoren af sin handel: han ser nu förut, at af 1000 Exemplar, som han förbundet sig at afdraga, bliwa kan hända knapt 50 förtrytrade; han affäger sig förbensfull at trycka boken, wil håltre mista sit Privilegium och sine penningar, än wåga derpå större omkostnader. Är nu Menalcas icke förbunden at ersätta de reban gjorda? Man behöfwer icke wara mycket Lagklof för at finna det.

Hwar Auctor har sine anhängare och sine owänner: en boks öde beror mycket af de förres förtroende eller de senares afund. Af samma orsak bliwa jämwäl nya lärdoms-producier, de må wara goda eller elaka, hwarken almant lastade eller alment beömda.

En Författare, som börjar illa, plögar gemenligen och illa sluta. En, som gjort et uselt Företal, har och gifwit sit Werk et otöckt slut.

Cæcis har gjort en bok af en ansenlig storlek; nei, förlåt, jag skulle säga godhet: Företalet är förträffeligt; men det förtryter mig, at det är ej af honom.

Om några wår Tids Skribenter hade blifwit Påswar, skulle man icke så mycket twistat om deras oselbarhet.

Man frågade mig för en tid sedan, hwad godt jag funnit i Sofstris Skrifter? Jag swarade, at de röja mycken wälmening, och at han haft lust at göra wäl.

Stundom är et Företal altför kort, och således onyttigt; stundom är det altför långt, och är då ledsam. En Tilågnings-Skrift upretar endast panegyiske Författares afund. Et Innehålls-Register förwillar mer än det uplyser. Om man underlåter dessa tre ting, besparar man sig mycket arbete; och boken äger icke bestomindre sit goda wärde.

Företalet är eder stötesten, sade jag uprigtigt til en af mine Lärde Wänner. Gif ut en bok, som har hwarken Företal, eller Tilågnings-Skrift, eller Innehålls-

hålls Register; så skal Ni wara säker om at behaga tusende människor, som källaga sig, at desse tre artiklar utgjöra hälften af et werk: han behjute sig af detta nyt råd, och erinrade sig tillika, at han hade härutinnan L S efterdöme til förenu.

Titeln på en bok bör lofwa mycket; Werket bör ännu mera meddela.

Huru många gånger har det ånprat mig, at jag köpt en bok blott i anledning af dess prägtige Titel! Jag önskar, at denna icke må förorsaka en dylik ånger.

Är det wäl gjort at sätta sit namn för et Werk? Ja, om man wunnit något rykte bland snille yrkare; elj st inset. Kantipe har dock sat sit med store bokstäfwer framför sina skrifter. Har hon ock gjort det på sit första Werk? Whasamheten har, såsom alt annat, sina gränser: om I siannu henne lastwård, så blif wis af hennes felsteg.

Semte Upplagangår i borgen för en boks framgång: den ottonde försäkrar mig, at det gifwes ingen bättre.

Man finner Författare, hos hwilka gränserna mellan godt och elakt äro så bortblanda, at man immerfort blir öense och åter försonar sig med dem igen: det är en nödwändighet.

Somlige Författares arbeten besyrfa aldeles den caractere af låt sinnighet, som man tillägnat deras Nation; ån förswara de en mening, fort efter besrifa de densamma, deras ömdöme blir aldrig stabgodt.

At wäl skrifa och wäl tala, äro twänne altför elika Nödligheter, för at ofta sinnas hos en och samma person. Man talar i sällsaw alt hwad som förekommer Förståndet, utan at gjöra något urwal ibland sine tankar: Skrifwaren är mera noggran, mis- tror sin Inbildnings Krafts digra Frugtsamhet, och

tror, at om en tanke skal duga något, bör den också lo-
fa något.

Et Christligt arbete bör öfver allt iagttaga Christi-
stendomens helgd: den bör icke heller saknas i et profant
arbete. Man bör se i det förre, at Författaren al-
lenast welat tala om Gud och Dess Hemligheter: man
bör erkänna i det senare, at han förstått af allt göra
et heligt bruk, och at han endast arbetat af goda be-
wekande skal.

Wi hafwe så wackra moraliska böcker, så ädelt
skrifna, at man har intet mer at önska af dem, än
deras snara Förbättring som läsa dem.

Malpuz har skrivit uti et Religions-ämne,
men lämnat allt at säga åt dem som wille afhandla
samma ämne: hwarföre hae han gått ifrån sin sak?
Han hade kunnat gifwa oss en mycket god Afhand-
ling uti Naturkunnigheten; Theologien war icke hans
rädda element.

Jag högsagrar wälskrifne Romaner, jag har läst
någre sådane med nöje; men derföre war det icke sagt,
at jag welat wara deras Författare.

En Roman, skrifware, en kritisk Poet, en farlig
boks Författare låta se sig anslå och lungjöra sig på
de mäktligaste ställen i Staden. Lunda till Ryks-
portarne, så blifwa de också myckade med deras präg-
tiga anslager. Man wördar deras Enkelt, man er-
känner deras arbeten för goda. Deremot hånder det
N . . . at skrifa en gång i hela sin lifstid: det är
hwarken en så kallad galant Historia, eller någon bitan-
de Satyr; ingen köper hans bok, ingen wil göra sig den
mödan at läsa henne; hwarföre då? Arbetet är
christligt.

Den förewiselsen är obillig emot någre nyare Författa-
re, at intet nytt finnes i deras lärda Werk: afstillige, fast-
än så, hafwa at tacka sig sjelfwa för det de skrivit.

Ulmänheten berömmar icke den Författaren, som icke låter den weta något nytt: det är hans eget fel. Uff! hållre från det uppsäet at skrifa böcker, om Ni icke försäkr at gifwa edre tankar nyhets-behag.

Så försäkr at draga fördel af Forn tidens Författares uplysningar: man bör utrona sin tids smak. Så snart en Skribent sät i hufvudet at afskrifwa andra, står han i wäda at fara wisse, och går ofselbart mistom den wäg, som leder til bifall.

Hwad man faller imitation i Snille-arbeten är gemenligen ej annat än en wäl bemantlad stöld, et hederligt rof.

Det är et ärefult bemödande, at taga sig store Man til eftersyn. Om man än icke skulle himna dem, eller man måste följa dem endast på långt håll, är det dock nog at wandra i deras spår, för at icke hafwa såfångt arbetat.

Man anser nu för en icke ringa heder, at kallas en liten Corneille, en liten Lulli, en liten Despreaux: la Bruyere trodde sig icke wanhedrad deras, at man kallade honom den lille Theophrastus; och mången har efter honom gerna önskat sig den äran, at blifwa kallad den lilla la Bruyere.

At förewita de nyare det de icke skrifa så fint eller så högt som de gamle, det är at hafwa för Fornaldren en utomordentelig benägenhet: om man wil wara opartist, lärer man finna, at de nyare följa dem nog tått på spåren.

Wi böre hysa wördnad och höggagning för dem, som gjort så wackra upståkter i Wetenskaperna; men derjäre ej uragtlåta deras Förtjenst, som nyttjat deras undervisningar, och äfwen förädlat deras Runskaper. Det kan man säga til det Tidewarfs be-röm, som framalstrat så många stora Snillen, at man med stål kan twissa om de warit flera i Augusti tid. J

I wåltaligheten gifwas ämnen, som fordra et högt skriftsätt; men ock andra, där Stylenz ensald werkar et majestätiskt anseende. Den årelystnaden, at yfwa sig up oswer sit ämne, må man gerna försaka.

En hopgyttring af Figurer, en oredig blandning af prunkande ordelag, som fianes i nyare skrifter, rösa noggsamt, at den werldsliga wåltaligheten är begifwen på yppighet, at den åskar pragt: den christeliga wåltaligheten är mera lämpelig, mera ensaldig, mera naturlig.

Utt för mycket Snille i et Werk, är et slags fel: jag finner allewast det enda hos S. Evremont. Kåre Mucius, sök ej allestädes at lysa; Läsarens upmärksamhet uttrötas af de många tankefallen; man bör unna honom något anderum.

Hwartil tjena de så mycket konstlade uttrycken, de så noggrant asmätte Ordelagen? En Författare bör wara begripelig för alla.

Det är ganska förtreteligt at, hwar gång, man låser något nytt, se sig i behof af et Lexicon. Den tidens Författare äro mycket sorgfällige, at berjena sig af sålsamma, owanliga, okända talesätt. Det gick ändå an, om man wiste hwar man skulle finna dem förklarade; men de flåsa härleda sig ifrån deras egen snillföndighet: hwi sätta de då ej i brädden en utläggning, til någon hugswalelse för Läsarens beswårade Förstånd?

De som skrifwit i början af detta Seculo förstås knapt mera; många deras ordelag äro nu lifsomm föråldrade. De, som skrifuva nu förtiden, äro icke mera begripelige, då deras nya ordasätt ej ännu blifwit almånt stadgade.

(Slutet följer härnäst.)

Den

Swenske SPECTATOR.

N:o 21.

Auctorer.

(Fortsättning och Slut).

Urpiner, Storre skria nbdrop: de bestaga sig, at man plundrar dem, at man bestjal dem, tilka som de hade mycket at förlora. Jag får wäl icke heller smickra mig med det hopp, at blifwa undantagen i deras klagomål; men jag bör och då försäkra dem, at om de aldeis så litet enwisas med mig, wil jag bedja dem låta mig weta deras namn och caractere, för at sätta dem i samma ställe, som jag ämnat at mit namn: kan jag bjuda dem bättre wilkor?

Det wore ej artigt, at anse det otwärdigt en Krigsman eller Hofman at skrifwa. Wi hafwe de wackraste Sede-böcker af de skönämste Ministrar hos de berömligaste Förstar. Många personer, hwilkas hufvud-studium går ut deruppå at göra sig outgrundelige, må wäl blygga dermid. Det är icke någont Sros-hemlighet, som de arbeta på at upståcka för oss: deras konst består deruti, at inweckla den uti flera nyare swårigheter, hwarmed den Scholastiske Sectens anhängare skäde hedrat sig, och som i stället för at förbättra Lärjungen, göra honom nyfiken, begirig på förändringar och otrogen.

Himmelen gifwer oss alla från sabbellen et wißt mått af urfsättning, som, fullkomnat genom upsostran och omgånge i werlden, gör oss sticketige at döma om de vackraste ting. De, som ej äro understödde af andre än desse insigter, weta wäl sannertligen icke rätt orsaken, hwarföre de mera berömma det ena än det andra; deras själ är besibret, deras bron finna sig för tjufsade, och småningom framhöra de för Gud: detta är wackert, detta behagar.

Granskmren hafwa blott denne naturligen gode smaken; sidre delen af Stånds-personer, som tidigt begifwit sig i Krigs- eller Hof-tjenst, hafwa blott denna läckra urfsättning, som man winner i poterade skärlaper; och dock hedraga de sig så litet i sina om-dömen, at man gerna bifaller deras tankor.

Då en af de nyare Granskare wille förklara personer af Krigs-ståndet obehörige at döma om Theater-Piecer, sibtte det mig mycket. Sundt wett bbe wäl icke anses främmande för dem som idka wapne bragder. Man kan wäl wägra dem at döma uti en Loo-fråga, et Religions-mät, ässbnt det och måste tillhädias somlige af dem, ehuru dessa abstracta och höga wetskapet öfwerstiga deras begrep, som ei af et djupsinligt studerande blifwit underbygde; men är det endast frågan om at tala om en Comedie, en Traagedie, en Meteurs ätbbed eller en Muskans stamma, så är detta förbud sannertligen alltför strängt.

Det skulle således endast wara Skalder och Musik-kännare tillåtit at biwista Skådespelen: de sbrre skulle undersöka Vers-fallen, och beundra de måst rörande stäcken; de senare skulle slå talten och döma om harmonien i spelet; alla andra skulle wara därifrån utslutne. Til all locka har den Granskaren icke högsta doms-rättighet: ty jag, som mycket älskar Musik och som, Gudi lof, är hwarken Skald eller Muscant, skulle

skulle då lidit den förtretten, af se mig utestängd ifrån et ställe, där jag åtnjuter et icke ringa nöje, allenast man låter mig säga hwad jag tänker.

Om det allenast tilhörde en Cerneille at döma om en Tragedies värde, en Lambert at berömma eller lasta et Musik-stycke; så skulle de stickeliga Snillen wara at beklaga, som winnlagt sig derom, och de hade således arbetat endast för dem. Fångadt hade de då uti prunkande Kungbresser förklarad, at de upoffrat åt Almånheten sit nattwak och sin möda, at de icke underwisa somliga, behaga andra, och at de underkastat sina arbeten allas granskning.

Ehuru sin intriquen uti en Piece må wara, ehuru inwecklad des uplösning, är dock et godt naturligt wett en stor hjälpreda. Malherbe frågade sin piga, hwad hon trodde om hans Versar. Lullit sågnade sig deråt, at man gjorde gat-wisor efter hans toner. Skose wi då wara mera granlagne än dese store Mästare?

Om intet uti et arbete behagar et mantligt snille, är det så mycket värre för Författaren: en tanke, som på et eller annat sätt icke frapperar alla, är säkert icke wacker.

Så wäl gemene man som den lärda Beelden erkänna förtjensten hos stickelige talare: de okunnige så wäl som uplyste Läsare förkasta en osmakelig Författares arbeten. Det blifwer således derwid: det som är wacker behagar genast; det som icke det är sätter straxt: Åtkänningen består deruti, at den lärde kan gifwa skäl til sit omdöme, och at hos den okunnige är det något han wet icke hwad som misshagar.

Man är gemenligen icke så nosken efter en Författares arbeten, som ännu lefwer: wänne derför, at man då tror dem ofullkomliga, så länge man ännu kan lägga något dertill?

Många tycka icke om Pascal så mycket som han förtjenar; jag gikar at orsaken dertill är denne: för at kunna läsa hans skrifter med nöje, bör man äga så mycket snille som finnes i hans tankar, eller åtminstone kunna tänka grundeligt.

Et qnickt Snille, wick kan blifwa en sikesten för Författarens wundna äre: rygte.

De förhålla sig slugast, som bibehålla namnet af Lärde utan at göra något af det de andra göra för at winna det. Så länge den person, som man eljest tror i stånd at utmärka sig med et wäfert arbete, förhalar tiden at skrifa, byser man en stor höggagning för honom; så snart det är gjort, förfaller hans goda rygte: man wäntade mer af honom än han kunnat åstadkomma.

Deremot finner jag Basilii Politii förträffelig, som låter Almånheten wänta af sig något stort, och sedan han länge lofwat, wägrar at utgifwa det: allenast derutinnan kan jag tillåta en man at brista i sina löften; jag skulle jämwäl ursäkta honom om han wore menedare. Fortsät, Basiliius, at kungöra och lofwa; Ni talar wäl: unwil at trycka något; Ni blifwer då desto mera höggagad.

Man förlåter intet den Författare, som redan wunnit något rygte; ju mera han varit lyckelig, desto mera granlagen blifwer smaken på hans arbeten: man betager honom ända til friheten at skrifa såsom tilförene, och man äskar af honom en ständig förädling.

Om wi skulle föreställa oss, at man genom et enda arbete kan winna namn af Snille, så fare wi wilse. Wi skulle wara nog lyckelige, om det andra och tredje icke woro såfångt wägade. Huru många hafwa blifwit uthwiftade wid sit första försök, som sedan

sedan set sig hedrade med almänt bifall. De som äga Snille gåtvor kunna hörras et lika gontamt bde.

Jag tycker om et naturligt tal, och den behagar mig icke som söker med flit at behaga mig.

Det är ganska wänligt at misshaga, då man wil göra sig alltför angenäm: de som leta efter hittord och infall, äro ofta blottisälde för denna wäda.

Swad som är skrifwit utan lätthet, hwad som råder stor möda, har intet behag, ehuru wäl tänkt det kan wara: det är icke nog, at man märker Snille uti et arbete, man bde och däruti finna ordning.

Omickhet och eld södas där konsten tröter. Den som skrifer utan method, är säkert icke behagelig. Brist af snogghet i stilen wanhedrar Inbilitieskras- tens tillighet.

Intet är wackert, som icke har naturligt behag; men intet är fullkomligt, om konsten icke behändigt öfwerstoler naturen. Det är dock nödigt at weta, af hwilkendera et werk betarswar måst til sin fullkomli- het. I wisa bde det naturliga wara rådande; andra deremot fordra främmande förändrad.

Men änskönt det naturliga således bde iagttas i Snille-werk, bde dock naturen icke så öfwermåldiga konsten, at hon synes där utan förändring. Man lider icke på en tasla grofwa blottheter; hos en Skribent gör man samma förbehåll.

Skatber skrifwa gementigen icke så lätt i obun- den stil: de äro så wone at scandera sine Versar, at då de icke mera finna sin räkning wid at likaledes af- mäta de prosaiske meningar, förmå de sällan hinna med öfwer två til tre i sänder. Vulps, som eljest är i Almånhetens tankar ganska wickelig, kommer dock icke wäl til rätta med sina Företal: sedan han för- sattat dem på Vers, sätter en höns wän dem i obun- den

den själ: hvarföre lämnar hon då dem icke i deras första tillstånd, så skulle man finna dem bättre.

Skalder betjena sig gerna af det Privilegium de Hafwa at skwerdrifwa sina ämnen.

Skald-konsten lider wäl Hyperboler; den obundne stylen tål intet skwerdrifwet.

Man kan säga om Skalderne, at de förskämma sin inbifnings-kraft, för at lasteligen bedraga efterwerlden.

Det är en Författare icke förbudt, at i tyfhet för sig själf råkna sit Eidehwars värde, och at uptaga på denna Rang-Ordning hwilken honom behagar; men såsom han kan fel i sit omdöme, så wore det farliq at nämna för Almånheten andra än dem, för hwilka han är sless intagen. Man finner dock sådane som skrifwa dristigt: ingen talar wäl mer än den mannen, ingen skrifer så tåligt som den personen. Dessa Domslut kunna wara goda nog at gjömma i en handskrift, som så kunna så läsa; men i en tryckt skrift äro de förhateliga.

En Författare mottas genom mycket skrifwande; Snillet blifwer wonnägtigt, om man icke gifwer det tid at återwinna sin förra frugtshmet genom nyttig läsning. Man bör taga sig något ande-rum emellan den första och andra Boken.

Iu mera lätthet man har at författa, desto mera bde man mistro sit Snilles frugtshmet; detta icke lika skwer dd bde hållas mistänkt: det är sålytt, at det som kostar litet kan wara mycket dugeligt.

Jaa kan icke förnä mig at skrifwa mer än i et ämne i sönder. När Moralen behagar mig, ihjelsätter jag mig med den; när jag är road at lustiga skrifter, griper jag til dem. An är jag ofwarsam, än häcklar jaa. Jag är werkeligen sless bekyrrad skwer den föga tilligheten at förubja så stridiga tycken.

Allt har blifwit fatt, ända til wett och höfder. Hwarföre tror Ni, at den Bokhandlaren begär af Er så mycket för den Boken han säljer til Er? Jo, för det han sielf måst betala den dyrt til Auctorn.

Gode Författare skrota ej af mer omweldighet än andra. Nran är wäl et deras ändamål; minsten är icke et. Jag får twifla derom, at C. . . alltid auledt hedern med lika hjon, när hans Skrifter bbrjät för tjena honom tusende Riksdaler.

En Lego = Författare blir skrattelig; men om hans arbete är godt, skal det dock icke hindra mig ifrån at bifalla det.

Sätt aldrig någon i den tanken, at Ni wetat fullskilja en annans arbete. Ni wägar mindre med at wära Författare, än Utläggare eller Öfversättare. Den, hwars arbete Ni wil utgifwa, är kånhandta rogta bar i de lärdas minnen; wet Ni wist, at hans wundna hbgagning icke skal minska den man haft för Er. Almånheten förmodar sig ej en blott Öfversättning, den tror at Ni wil gå längre. Sedan den gjort sig om Er et stort begrep, blifwer Ni då icke blottståd för dess tadel, när den förnimmer, at Ni är icke så stor man som man asmålat Er?

Almånheten tyckes wära berättigad at antassa sådant folk: ty det kan hända, at man med sine egne tankar skler fördunkla Auctorns. Man är för mycket egenkär, för at affå från det nöjet at tillägga något af sit til det andre Lärde sagt. Öfversättaren blifwer nog straffad för sit öfwerdåd. Hwad som är utskilt i arbetet, tilägnas honom: är Almånheten obillig då? Ja, swarar Ni mig. Men hwem har bedt honom förkara på det sättet? Före gif det an, nu är det utnött, Läsarne låta icke mer bidraga sig.

Om det gäfwes en Inquisitions-Rätt på Varsnassen; så skulle Sång-Gudinnornas Rike blifwa mera florerande.

Den wise anser icke böckers antal, utan deras värde; han väger dem; han räknar dem icke.

Den wise, som befarar et elakt öde för sina skrifter, twelar om han bör utgifwa dem: de säkunnige skonda sig dermed: de söka blott den äran at hafwa mycket arbetat, och intet annat. Hwar månad utgifwa de et Band: om de lefde hundra år, kunde de dock icke framgifwa et enda dugligt.

Swaban kommer det, at så många personier, som kunnat wara ganska skickelige Författare, dock icke welat wara det? Deras själ öfwerträffar alla böcker de kunnat utgifwa. Det anstår ej en försigtig man, at medelst en Skrift, hwars dyrd få begripa, förstöra et äre-rygte, som 30 års arbete förwårswat.

Det måste förekomma mången underligt at höra, at en högst berömd Författare i detta Seculo arbetat i tio år på et werks författande, och nästan lika så länge twelat om han bort utgifwa det. Detta skriffätt är owanligt, sade man til honom; Ni får alle Granskare på ryggen på Er. Knapt war boken kungjord, förr än alla Exemplaren woro bortfäide. Andra, tredje, fierde Upslagan kommo fram; forteligen man wäntar på den 20:de; såg seban, om ej en bok har sit bestånda öde.

S O D E R H O M ,

Tryckt hos Anders Johan Medelplan, 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 22.

Älderdom.

Måne en människa förlorar något genom en längre lifstid? Hon kan wäl icke nu mera, såsom förut, efterkomma sin ungdoms lustar; men des förnuft är också nu nog stadgadt, för at icke låta sig af dem förbråsa. Man skulle tycka, at det måste wara en icke ringa förnubjelle, då man hunnit så långt på sin Resa, at man öfverhunnit dagens heta. Skal lifwet anses för en Feber, såsom det synes wara hos den sjelsfrådiga ungdomen, så äro ju des Redjen ej annat än Phantaster, som en sjuk människja plågar hafwa; och då är det lika så orimligt, at önska sig den tiden af lifwet tillbaka, som om en frisk och sund idrgderbwer, at han måste sakna de förgyllda Palatser, de sålka Spasergångar och Blomsterfält, som han kunde påminna sig hafwa förlustat honom under des oroliga slummer, då sjukdomen angriper honom.

Den som wil blifwa gammal, bör tidigt begynna at wara det: det är, affåga sig ungdomens kostar innan älderdomen kommer, på det den icke må behålla i sinnen den syndiga wanen, hwilken blifwer desto mera plågsam, när lemmanne icke mera förmå at tjena densamma.

Ungdomen får weta, at de gamle lasta des wållustar, ej af afundsjuka derbifwer at de icke funna njuta de samma, utan efter det de fdrisbkt och erfarit, at sådana nöjen äro icke sådana som ungdomen anser dem, utan twårtom skadeliga eller farliga. Det är obilligt ot tro om en Gader, at han skulle misfunna et fårt barn nöjen, när han wore öfswertygad, at demoro sansfylbiga och nyttiga nöjen.

En utleswad mans grå hår äro wål bewis på tidens tårande kraft och lifwets fbrgånglighet; men hans muntra arbete bewitnar hans själs odde delighet.

Ålderdom och grå hår medfbrer naturens beskaffenhet. Den har, liksom hwar och en af de andra åldrarne, sine fbrdelar och beswårigheter. Hwar ålder, säger Cicero, är tung fbr den, som ej i tid har fbrset sig med det, som erfordras fbr at leswa lydligt i hwardera. Hwad ondt kan vara i det som naturen medfbrer, när man wet hwaruti man skal fbka sin fallhet? Han menar, i kunsstaper och rätta begrep om sit wäsende. Alla önska sig ålderdomes ankomst, och emottaga den doct bannande. Den har insmygt sig öwäntad, säga de, och klaga nu på sjelfwa deras önskan, i stället fbr at klaga på sin egen Sorglöshet, m. m.

Patriarchernes Ålder (*).

Såsom deras ålder, hwilka leswat före Synodofoden, wisar en af de märkeligaste Naturens om-

(*) I antledning af ofwansåkande Beträgteller öfwer ålderdomen, har man trodt sig åbra Påfaren et nåje medelt tillgåningen af denna lilla Afhandling af en lård Morst Man, som bestedtligt undersökt et af de besynnerligaste ämnen i Skriften.

antvårtingar, i jämsbrefse mot deras som lefwat straxt derefter, och ännu mera mot Människans ålder nu för tiden; så har åtskillige den tanken infallit, at med de åren, som i Skriften de förra tilläggas, icke böra förstås Sol-år, eller de som utgöra något öfrigt mer 365 dagar: utan allenast Måne-år, eller som utgöra 36 dagar, efter hwilken beräkning Adam, i stället för at hafwa lefwat 930 år, skulle här till bragt allenast 93 år.

Men det behöfves icke widståftig undersökning, för at finna detta ogrundat: ty först betydde ordet Schannah afbriga Måne-år, utan alltid Sol-år; och desutom, om man änteligen dermed wil förstå Måne-år, så följer af denna mening åtskillige orimliga slutsatser. Til ex. Enoch war 56 år gammal, då han födde Methusalah; Arpharad war 35 år gammal, då han födde Salah (*). Skulle nu här förstås Måne-år, så skulle Enoch allenast lefwat $6\frac{1}{2}$ år af wåra, då han oflat Methusalah; och Arpharad $3\frac{1}{2}$ år, då han oflat Salah; ja Abraham, i stället för at wå i en ålder af 179 år, dödt 17 år gammal. Öftermera talas of i Skriften om tizonde och elfofte månaden i året (**). Här emot inwända somliga, at dessa åren wäl kunnat hafwa lika så många månader som et Sol-år, och månader dock icke så många dagar. Men at också denna inwändning är falsk, ses af 1. Mos. B. 8: 14, hwars est talas om sju och tjugonde dagen i andre månaden, då swadaflodens watten borttorrades af jorden.

Såsom derföre härmed icke kan förstås annat än ordentliga Sol-år, så kunna naturliga orsakerna til den höge åldern hafwa varit: 1) Den härliga och öfwerensstämmande blandning af wärma och wåtska i mån-

(*) 1 Mos. 5: 21. 11: 12.

(**) 1 Mos. B. 8: 5. 5 Mos. B. 1: 3.

niskornas kroppar, som på den tiden war i sin fulla kraft: Naturen, nyskommen utur Skaparens händer, war då i sin blomstrande ungdom. 2) Den ordentligaste måtteligheten i mat och drick: de wiste då intet af så många främmande blandningar, som nu blifwit gängse; alting war tarfligt: grönsaker, mjölk, wain och mjöl woro deras sbrnämste och wanligaste råtter. 3) woro ock dessa växter på den tiden i deras fullkomliga hälso-kraft, sbrån den, efter sannotil slutsats, genom sonda-sfoden blifwit förswagad. 4) Nå man ock icke heller twifla derom, at Aldom warit den sbrste Botanicus, som någensin gifwits: så at han sjelf ägt, och til sine efterkommande i flere seder kunnat fortplanta sin kunskap om växters hälsosamma nytta för kroppen.

Whiston gifar, at Sonda-sfoden blifwit förorsakad deraf, at en Comet kommit Jorden så när, at denne Planet måste gå genom Cometens Atmosphera, hwarigenom Jordens Luftkrets blifwit upföld med wåta dunster af Cometens sugtige Luftkrets. Och såsom war Luft derigenom tillika meddeltes en möckenhet ofunda dunster, af hwilla den blef ansucken; så sbrjde deraf, at människorna, som lefde efter Sonda-sfoden i denna ofunda luft, icke kunde upnä den höga ålder, hwartil de före sfoden lefwande hunnit. Krüger menar, at denna osmånna afkoetningen på lifstiden måste haft en osmån orsak; och Whiston tror sia hafwa funnit densamma i luften, hwaraf alla lefwa. — Wåttre hade warit, at tillskrifwa densamma blott Guds wilja och behag — Hwad de människor angår, som nu lefwa, så synas, efter at människlig uträkning, deras kroppar wara af den bestoffenhet, at ingen utan underweck kan upnä 200 år. Det torde kanske finnas naturlige orsaker, hwaraf flere människorna nu ej en gång blifwa så gamle som för 200 år sedan. Och alle dese orsaker
kun.

kunna innefattas under den ena: Sedan wettenfloyer och konstier blifwit med sibrre iswer än någonsin sbrer upedlade, hafwa också behofwer, pragt och sätängligheter tillagit. Någon hwar utmårklar och sbrkörtar sit lif, sbr at blifwa stökare och mera wälmående än andra. Det är infet underwerk, at en människa kan bringa sin lifstid sbrer 100 år; men långt derdsbrer kan hon icke hinna; ty kroppens bestaffenhet medsbrer, at des små nerber och sibrer stadsbr blifwa hårdare och fastare, tildeß de stuteliggen blifwa helt sbrwa och es bdeliga: hwarefter rbresse-kraften efter handen aldeles måste uphåra (*).

Allegorier. Liknelser. Sörebilder.

Det wore misertigen hnsketlat, at man omginnar swar samt och sbrsigtigt med Allegorier och Mollisse tankar af Guds ord. De authentike och werkeliæ, som äro grundade på Guds Ords mening, äro behagelige, urbyaeliæ och i många hänseenden tielige til Trons stadsfästelse. Men just detta har sbrsbrt enfaldige och wälsmente Lärare til at gå med dem sbr wido, så at de sbrt dem i enkla ord af de Historiska stälten i Bibeln, och äfwen i sådana ord af Sbrwerfättningarna, som efter språkens sbrwandling också måste sbr ändras. Deraf kommer det, at en sund critisk anmärkning ofta sbrsbr en hel Synus och mången klostigt tanke, som kostat mycket omät (**).

R 3

Man

(*) Jämf. Krügers Geschichte der Erden, t. 61 sblj.

(**) Se Exempel härpå i Saurins Discours über die ganze Bibel, Zweyter Theil, S. 283.

Man finner, at Lärde Män understundom blifwit
 ihjelige genom en slik skwerdrifwen benägenhet för
 Allegorier. Cornelius a lapide in Judic. 6: 37 hå-
 ler för, at Gideon just begjart et bod-^skin til Tekn
 emellan Gud och honom, emedan det bäst passade til
 et Segerwinningss-^stekn; och det bewisar han af Ety-
 mologien i det latinska ordet vellus, hwilket efter Bar-
 ros mening kommer af vellers, uproffa, bortrifwa:
 och hwad gibr man annat, säger han, när man winner
 seger, än bortroffer wisse fördelar ifrån fienden, afwen
 som man roffer ullen af sären? Liksom Gideon haft
 kunskap om Barro och Latinska språket? Ho skulle tänkt,
 at Gideons basuner, lampor och trulor afbildat en Präst,
 om icke S. Gregorius hade det uplått? Man måtte då
 håtre bifalla den, som gibr Gideons ulla^s tinn til Guds
 rebild på Riddars-^s Orden af det Gyllene Skinet:
 ty fastän det ena war lika så sant som det andra, så
 är det senare dock ingen särkkelig ofanning. S. Augu-
 stinus påstår, at Pharaos Trollkarlar icke woro i stånd
 at åstadkomma den tredje plågan skwer Egypten, e-
 medan Gud welat dermedelst wisa det människliga förs-
 ståndets wanmägt i läran om Treenigheten (*). Des-
 marets beskrifwer en hndares omwändelse i en stor
 Intägs-^sproceffion, som utatordes af Jungfru Maria,
 Apostolarne, och så widare (**). Sådan Metaphora kan
 icke betraktas med något alskar, och gifwer Bespotta-
 ren anledning at skämta med Guds ord.

Allt för många liknelser hafwa i almänhet ingen
 god werkan: at med dem upfylla Tal eller Skrifter,
 wäcker hos Åhbraren eller Läsaren en wämjelse, såsom
 för mycket froddor på mat. N. Bouhours, som eljest
 gifwit oss artige regler, både för Tanke, och Skrifts
 sätt,

(*) Brown's Works, Tom. III.

(**) Desmarets Bergnügen des Gemüths.

fått, förfaller ofta sjelf i detta fel som han wil häm-
 ma, och för hwilket hwar och en listlig Inbildnings-
 kraft står i fara, när den wil wisa sin styrka i en sak
 upphjande: den blifwer ej allenast sidsagtig på bilder,
 och befager derigenom stylen det behag, den eljest slut-
 le hafwar; utan uragtlåter äfwen gränfningen och
 kännedommen af det naturliga. Hon gifr sig härtil
 ofta saker i sina Extractions d' Ariste & d' Eugène.
 Jag wil allenast anföra et ställe, där han talar om Eost-
 het i hemliga saker: "Jag anser tosta människor, säger
 "han, såsom et stilla wain, hwilket har desto djupare
 "grund". Denna liknelse fattas intet utan at den
 varit ny: så at, om han låtit det blifwa derwid, ha-
 de den varit både titrädelig och sinrik, änskjönt allmän.
 Men han wille wara ännu mera sinrik, och tillägger
 sluteligen, för at ersätta bristen i den förra liknelsen,
 trenne andra: "eller och, säger han, såsom de store
 "skogar, hwilkas tykhet uppfyller sinnet med en helig
 "försträckelse. Jag beundrar dem, fortfor hon, lika
 "som oraklerne, hwilkas mening icke blef upräckt,
 "föbrän utgången den besannade; eller och såsom
 "Guds Försön, hwilken städse förblifwer outransakelig
 "för människans förstånd". Genom denna mängd
 af liknelser blifwer han ej allenast ledsam, utan äfwen
 onaturlig och falsk: ty hwilken helig försträckelse kan
 man hafwa för tosta människor; och hwilket förmå-
 tet spräng ifrån deras upförande til Guds Försöns
 hemligheter? Således är man måst i fara at förfalla
 til swagheter, när man gifr sig största midan at synas
 qwick.

Bibelen,

Det är nödvändigt att gå till Källan, för att undersöka första anledningen och uprinnelsen till tvistwelsmålen om Guds Ords Sanning. Första orsaken tyckes blifwa denna: att Förnustet funnit sig fört, och att det syntes stamligt att tro något som man icke kunnat bewisa. 2) Somliga Theologers orimliga enwighet i likgiltiga och ofta mot Skriften stridiga meningar, som mer upretat de förre, hwilkas förste avsigt ofta torde blott varit att förbedminka en seltklof Theolog. 3) En del sådana Andeliges öfwerifning uti att inlåta sig med skarpsinnige motparter, då de med sine swaga sluttsidor mera styrkt döde i sine wilsfarselser, än förswarat Guds Ords Sanning. 4) Den fördel man winner för en tygellös och fri lefnad af Guds Ords förnekande: ty, när man undersöker Naturalisternes och deras lifars lefnad, huru många finner man ibland dem lefwa Naturens lag enligt? Och om de än gifwas, som werkeligen göra det, huruledes äro då de i stånd att tillfredsställa deras samwete på detta sätt? Men så sällsynte som de äro, så almänne äro deremot de, hwilkas hufwu sbemål det allenast är, att upfinna twistwelsaktiga och besonnerliga ställen i den Heliga Skrift, hwärigenom de tro sig kunna fullkasta de Förnustts-slut, som äro för Guds Ord, och betaga dem den wigt de eljest äga: hwilket öfver deras partiskhet och söga benägenhet för sanningen.

(Slutet följer härnäst).

SEDESKOEN,
Tryckt hos Anders Johan Medelplan, 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 23.

Granskning. Strid = skrifter.

Critici äro detsamma i de Lärdas Republik, som Politie-Mästare i Borgerliga Samhället. De förvalta et ämbete, som icke just är det betydligaste, för at skaffa sig en lugn lefnad och många vänner: ty såsom de, til följe af sitt Fall, alltid måste nåpsa andra, så måste de och städse vara i stånd at mota andras råfster öfver sig. Man kan derförre wäl säga, at en Criticus öfwar en plikt, som wäl är nödig, men dock af det slags beställningar, som fredligt och stilla folk gerna umbära. Om man noga will efterforska Källan til den Critiska Wetenskapen, torde man finna dess ursprung ifrån höghmod, äregirighet, ondska eller afund. Jætte desto mindre, såsom den i lärda werlden kan vara nyttig, när den förblifwer inom sine gränser, hör och hwar Criticus nödwändigt lägga den satsen til grund för alla sina Granskningar: Kän dig sjelf. Man kan vara tämligen säker derpå, at om han ägde denne kannedom, tillika med en gruubelig lärdom och en riktig tankekräft, skulle sådant folk mera roa werlden med sina Critiker, än de nu oroa den.

Det är billigt at förhålla en annan sina fel, allenast det sker på et ädelmodigt sätt. Man ser,
at

at de som äga grundelig lärdom, et godt sinneslag och en anständig upfostran, wisa gemenligen detta ädelmod både i umgänge och skrifter. Jag kan derföre icke föreställa mig annat, än at de, som icke hafwa försön för at med berädt mod och offentligan förwerlden yttra sin ondskan i skrifteliga groffheter, måste wara ännu farligare i det dageliga omgänget, där de snarare kunna hwerita sig. Fångelighet, inbilskhet och brist på insigt äro gemenligen de Källor, hwarifrån det dåragtiga infallet leder sit ursprung, at tro sig inlägga åta med ohöflighet; och huru lider icke Sanningen genom en sådan bitterhet, som upretar utan at förbättra. En Författare afhandlar et ämne, det är, han söker förklara för andra de tankar, som han då haft om saken! En annan föreställer sig det annorlunda: det kan icke se, utan at offentligan berwisa för Almånheten, at den förre warit en Idiot, med mera. Utelligen kommer den tredje och tror sig kunna förswara, at de warit staccare begge. Sanningen är wäl allenast en; men hwilken wägar berömma sig deraf, at han wet den fullkomligen? Det wet jag, at det åtminstone warit människors lott, at leta efter sanningen så länge de lefwat. Hafwa nu nästan 6000 år warit för lösta at fullkomligen utbräna den; huru kan man då förmoda, at de begrepp, som wi antingen sjelfwe gjort oss derom, eller låntagit af andra, skulle wara ofelbara? De som wänt sig at tänka, märkla nogsam, at deras begrepp alljämt förändras med deras insigt och erfarenhet; huru orimligt är det ju då, at i dag troffa med en tanke, den man icke wist wet wara densamme hos sig i morgon?

Man kan aldrig lättare förnä någon at tillstå sina fel, än då man hwertygat honom dårrom på det lättet, at han kan se det wara sig anständigt at efterqifwa, och då han märker, at det ej är egen inbilning

ning eller vndska, som fbranleder twistigheten; när man nämligen med kallfinnighet ansdrer sina stäl, hwarfdre man tröer sig icke kunna wara af hans mening, ursäktar sig at man ej annorkundq kan fatta saken, och tillika tilfär, at ens egen mening kan behöfwa rättelse. Sådana Strid-skrifter äro lika så ndiffamma at hbra och läsa, som at hbra två goda wänner i sällskap twista om wisa meningar, och dock tillika upföra sig såsom wänner: ty det bbr aldrig tydas någon til last, at han tror om en sak såsom han begriper den; och derfdre har jag också frihet at upräcka mine tankar om en sak, när det ser på ansändigt sätt.

Sådan aktning bbr jag i synnerhet wisa de lesande, fastän och i en wis grad de ddde, som äfwen hafwa rättighet at af oss ånjuta tilbärlig höflighet, änsdnt ej i anseende til dem en så stor warfarnhet är nödig. Den regel, jag i allmänhet har at iakttaga, är at äfwen som jag i et förhämt sällskap wille bbr en Skribent yppa mine tankar om hans skrift på et sådant sätt, at jag icke wille blifwa ansedd för en obehöfwd koel, lika så bbr jag och förhålla mig, när jag wil göra det skrifteligen för en hel Allmänhet.

Dygden.

Dygden måste bestå i en beständig och ouphörlig lust at göra godt. För det man gjort en god gärning, är man icke derfdre straxt dygdig: deremot behöfwas allenast en ond gärning, för at få namn af lsd.

Den Sederegel, at dygden har sin betöning i sig sjelf, är et gammalt filosofiskt infall, som har aldeles ingen grund i människo-naturen: denna syster blott

blott på egen fördel, och anser äran såsom röf och
dam, när icke något annat följer med. Ovidius har
ej orått, när han säger:

*Ipse decor recti, facti si præmia desinat,
Non movet, & gratis pœnitet esse pium.*

Om Gud sjelf icke hade utfäst de härligaste löf-
ten wid Religionens Bud, huru skulle då wi männi-
skor kunna sbrjåla allt hvad menniskligheten kårt hål-
ter, och underkasta sig den strångaste måttelighet, ja
hunger och törst, sbrakt, fångelse och dödd? Detta
har Lactantius besinnat, då han uttråde sig: Wi be-
höfwe icke sbrå dygden sbr des egen skull, såsom man
säger: utan sbr det lyckaliga lif, som är en nödvån-
dig följd af dygden.

Allt beröfvas en sbrtjent åra, ländet en blögsum
dygd till desto sbrere betöm. Cato trodde derför, det
vara sbrdelagtigare sbr hans åminnelse, at efterkom-
mande skulle fråga efter hans Årestod, som de ingen-
sådes blesno warse, än at de dageligen skulle se den
utan upmärksamhet, utan at ihugkomma honom (*).

En sbrsblid dygd är lil Solen, som har flera
beundrare när den är sbrmbrkad, än när den sbrner
klar. Lohenstein har artiga bilder om dygden i detta
tillstånd, ehuru hans stol här och är efter wantligheten
nog mycket figurlig: "Olyckan, säger han, är Dygdens
rånna element. Blåst och Hagel utgöra des Vår, Tor-
dön och Storm des Sommar; ja, om sbrsbljelsen ej
är

(*) Man tilågnar eljest den Africanske Scipio
denna utlåtelse, med någon ändring, som
gibr den warrare, näml. at han skulle hafwa
sagt: Jag wil båtve, at man skal fråga,
hwarför jag ingen Årestod har sät, än
hwarför jag sät en?

är Dygdens Moder, så är den äminstone des Umma eller Fostermoder. Dock bbe man ej alltid afbildad Dygden med en ängslig mine och illa tillspontad, med besjor ifrån hand til fot, med wåta Dagon, iholiga tinnningar, insalne kinder och et brödt som häfwer sig af hertats klappningar. Den är icke skapad til at stålse ligga på brännande näsfor; den kan utan skada hwila på rosor och silke; ja, den kan i sibrsta tycka bättre wisa sin ståndagtighet, än i olyckan. Den sitter under tben på Efsenbens-stolar och på Kongliga Throner; den är ofta klädd i purpur, rundtomkring utsmockad med perlor; och Isler Klarare, likasom sjernorna, ju hgre dem står. -- Imidlertid bibehåller den sin dock aldrabäst i motgången, likasom Rosor ibland Näsfor, och dbbe kroppar i det bittra Myrrha och Aloe sörwaras ifrån sbrutnelse. Ja, den kan och liknas wid roatnet, som genom ständig rörelse håller sig friskt, och deremot under stillastående blifwer sinkande och rutnar. Des boningar äro skänderflagne stepp och ruiner of Konungariken och Klippor, som Ljungeld sammangyttrat. Dersöre, likasom en Stormans klohet pröfwes bäst emellon bultrande stormar, fraggande bbljor och dundsrande skor, och en Friasmans mod i en blodig slagting; så segrar också Dygden uti stoft och swett, och winner äreskransar uti utströmmande blod och dröpande sår, m. m.

Wil man hafwa säkert begrep om Dygden, så bbe man aldrig dana det efter Exempel och wisa Fbberitder. Om den eller den är dygdig, det gifwer mig mera begrep om Personen än om dygden sjelf. Exempel äro forliga rättesindren, som gemenligen sbrskra en til afwäggar, när man blindt äfsbljer dem. Dnda Exempel skada, ty de sbrledda til det onda; men goda Exempel skada och underfundom, emedan de sätta wisa gränser sbr det goda. Genom esierliknelse kan

Dygden aldrig bringas til det högsta, om icke det mäs-
 ter, som man föresat sig likna, är det fullkomligaste
 och oförfälskligast. När derskne Kristus genom mäs-
 ter och Exempel wil wisa sine lärjungar wägen til
 Fullkomlighet, säger han icke: warer fullkomlige, såsom
 den eller den Propheten war fullkomlig, utan warer
 fullkomlige, såsom eder himmelske Fäder fullkomliga är (*).

O rena wällust, huru swårwade du på Dygdens
 läppar! Jag hade lyst wäl hundrade gånger i min lifs-
 tid; men nu först lärde jag hwad en sådan lyst är.--
 Min Själf itade til läpparna, såg ikring walplassen,
 och sökte sin wän: de möttes, de fannade hwarandra;
 hwilken wällust, när andar förenas!

Ibland människjor kallar man dem fullkomliga, som
 hafwa blott få och små fel: högre grad kan icke gif-
 was af jordiskt Fullkomlighet.

L i f w e t.

S wårskne skulle man så ifrigt dricka af Iestwa? Är
 wäl lifwet wärdt så många drickningar? Låt oss
 fråga de försarne: så gde man uti andra mål, och man
 gde ju deruti ej illa. I denna Sats tillkommer Al-
 derdomen med sål förmanens-rätten at döma: de andre
 Aldrar kunna döma af öfwerikning; men denne är häst
 bekant med lifwet, som har gåt alla des Scener ige-
 nom, som har försökt Barndomens Iekwerk, Ungdomens
 flyktighet, Mandomens wällustar, Alderdomens beswär-
 ligheter. Man wil wäl säga: dese äro också partiske
 domare, som ledsna wid det närwarande och misunna
 andra werldens njyen, efter de sjelfwe icke mera kunna
 dem

(*) Les Moeurs, Discours préliminaire; Matth.
 5: 48.

dem åtnjuta; men fåre, hwarföre önske wi då upleswa en tid, då wi blifwa lika så ledsamme? Hoppet är et tåckelse, en Fernisa, hwarmed vårt lif är öfwerdragit. Wi hoppas, at de lustiga Scener skola länge råcka; wi hoppas, at de ledsamma skola förändras; wi hoppas det bästa. Det är grunden för våra önskingar at så leswa. Det är brådet, hwarpå wi söke vår räddning i våra dageliga skepps-brott. Alderdomen har lært af sörfareheten, at hoppet är bedrägeligt --- Swilken uteshet? Ut också den bästa grund, som åfwen de förnuftige sitta på, är så slipprig! hwarpå bygga då Sprått-hätkarne deras lust at leswa? På en tanklös grund: deras öfverstånd är orsaken til deras lycka. Häraf kan man då döma, hurudant det lif må vara beskaffat, hvars behaglighet grundar sig antingen på brist af estertanta, eller et bedrägeligt hopp.

Huru många bedagade kunna wäl gifwas, som wille antaga det tilbudet, at ånjo fidas och genomwandra de förra lifwets omskiften? Jag har sielf icke mycken sörfarehet; men jag har hört många förfarne säga, at de twiflade om någon sådan fant, när han rätt besinnat sig. Är nu ålderdomen förnuftig i detta mål; är det icke då vår plikt, at vara gamle i detta fall, åfwen i vår ungdom? Hoppet om et bättre tilstånd efter döden är icke så bedrägeligt: den som har inplantat detta hopp i min Själ har sagt, at det andra hoppet är bedrägeligt. Jag finner, at det är sant: hwarföre skulle jag då tro, at mit hopp om något bättre skulle vara falskt, när han säger at det är sant?

Huru orimliga äro våra klagomål? Stundom klage wi deröfwer, at lifwet är förkort, stundom deröfwer, at det är förlängt, då längden afmåtes allenast efter våra griller. Den samme guidaren, som
klagar

slagar derbfter, at tiden löper så hastigt emellan Påsk och Pingst, när han skal offra åt sin Präst, tycker at den får aldrig ände emellan Junius och December, då han skal emottaga sina räntor, m. m.

Men wiste man, huru många lyckelige timar man kan åtnjuta, då man klädt en naken, spifat en hungrig, huspit en wån på wägen, o. s. w. Huru lyckelig kunde då en rik blifwa! Huru stora räntor fick han då upbära af sina penningar! Jag är wis derpå, at werlden kunde lära känna honom, och han werlden; i synnerhet at han kunde lära känna sig stelf.

Det bästa i lifwet är at det är fullt af hopp. Icke desto mindre är intet almännare, än at höra människor beskrifwa lifwet med de ängsligaste kännetekn: eländigt, uselt, jämmerligt m. m. äro des tillägningsord. Ja, man kan wäl icke neka, at många de fleste lifwets omständigheter äro bedröfwelige. Men anse wi deremot lifwet såsom en wäg, hwilken förer oss allt närmare och närmare til något bättre; huru kan det då wara misjeligt, at wi skulle anse det för en uselhet, som nödwändigt och ounwikeligt befordrar vår lyckalighet. Wore wi icke komne i lifwet, så kunde wi icke heller hoppas at inkomma i den saliga Ewigheten; och hade wi allenast et rätt begrep om den hårlighet, man har at åtniuta i denna ssnämnda, skulle man icke stort agta det bekymmer, som miser oss i det försnämnda.

(Stufet följer härnäst).

SEDERBDEM,
Tryckt hos Anders Johan Medelspan, 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 24.

Lifwet.

(Fortsättning och Slut)

Wi skulle då göra oss et helt annat begrep om et lif, uti hwilket Ewighetens betraktelser kunna sbrida alla uselheter. Har någon smakat det man kallar elände i werlden, så har den sjuke Aristides det wist nog sät widlännas: Sjukdomar, widrigheter m. m. hafwa så ätsligt hans lif, som de warit wäsentelige delar deraf; och dock får man med sbrundran höra, at begynnelsen af hans både morgon- och afton- bönen är en tacksägelse til hans Skapare för den stora nåden at han skänkt honom lifwet. Aldrig kan man mera sbrida honom, än när man kallar hans lif eländigt: ty han anser just det för den sbrsta uselhet i lifwet, när han hörer någon ledsna derwid för en eller annan motgångs stul. Jag måste tiffå, at jag aldrig talt med honom utan at blifwa upmuntrad i mit sinne, och likasom nödsakad til at sbragta eller, rättare, med et lugnt sinne genomgå alla de beläs genheter, som man i almånhet kallar eländiga. Hans ord äro så mycket mera Majestätiska och intagande, som de äro danade af en Själ, hwilken står i nära sbrening med sin Skapare, frambringar åsting af hans Gudom.

domlige drift och till hans ära; hans lärdom är så mycket mera öfvertygande, som han framställer sig själv till ett lefwande exempel, och bewisar att han förhåller sig dertill. Hvad kan vara mera hjertrörande för den som har minsta känsla af människlighet, än att se en, som snart dageligen hålles wid sängen, och likväl är så grundfäst i Gud, att att motgång ej är i stånd att röcka hans höga själ utur sin saliga medelpunct. Den är liksom en Compass, hwilken, oaktat alla wågor och windar, som sätta och storma på skeppet, dock håller strek och skådse wänder sig åt Polen. För någon tid sedan war jag tillika med några andre wänner hos honom: då hörde jag honom på sin sjukfång, såsom en Socrates i sin fångelse, philosophera för sine åhörare. En af de närwarande kunde icke hålla sig ifrån att fälla tårar och beklaga hans swaga tillstånd; då syntes hans öfver gifwa hans mattel kropp nye krafter; han ryste sig up och sade: "Nå, så skal Ni också ämteligen en gång gifra mig emot! Hwar smärtestift gifwer min glädje och sinnesro en styrka, såsom jag är försäkrad, att den öfreswagar en del af min lifskraft, och befordrar min resa till Ewigheten. I Jobs hela upförande war intet så öfbernästigt som det, att han förbannade sin födelsetid. Uck! Min Skapare! Skulle jag förbanna den dag, på hwilken alla, som sågo mig, måste ära det skapade wäsende, som kom ifrån dina händer, ja, ej allenast ett skapadt, utan äfwen ett öfbernästigt wäsende, som hade något gemensamt med dig, som skulle tillbringa ett lif, hwilket borde föresälla något af dina fullkomligheter. Skulle jag då ledna wid ett lif, som sådane kan gifra mig mer och mer beqwäm att se dig? Ett lif, för hwilket jag i alla ewigheters ewighet skal wälsigna dig! Kort sagt, mine wänner, jag leds icke wid att lefwa, och jag fruktar långt mindre för att dö:

dd: ty min förvisning om det sista är just det, som gäde det första så lideligt för mig.”

Lycksalighet.

Barro upräknar 288 särskilte meningar om hwaruti Lycksaligheten består, och Lucianus vederlägger åtskillige Philosophers tankar derom, utan at afgebrå hwaruti den bde skolas. Det tyckes ej olifit, at orsaken, hwarföre man så wacklat i denna sak, har woxit den, at man welat fåsta människans Lycksalighet wid et enda Föremål; då man likwål dageligen finner, at dertill wäfte flere sammansätta. Jag sätter först Dygden såsom en Moder til förnjdjessen. Dock är en blott och bar Dygd icke förmdgen at gäbra en människas lyckelig; liden bde åtminstone wåra understödd af nödtorftigt uppehälle, och sei för kroppskrämport. En ansigt af Stenpassioner war tifräckta at nödgga en Stoiker til at roya, at hans Mästare Zeno lårt fallit, när han sagt at intet ondt wore i någon plåga. Dygden allena är så långt ifrån at kunna gäbra en människas lycksalig, at en hög grad deraf i wisa tilfällen, särdeles hos et bildigt och weligt Temperament, tjenar allenast til at förlätta wjet stort bekommer: sådan är ofta fruatens hos dessa sinneslag af Medlidshet, Kärlek och Wänskap. I de två sistnämnde Passioner upofre wi wåra hjertan, och sätte wår wålfärd i en annans händer. Den människas, som wil blifwa lycksalig, bde derföre, jämte en beständig dygdens utöfning, winnlägga sig om en sådan jämn sinnesförfatning, at hen kan äga sin lycksalighet inom sig sjelf, utan at den behöfwer bero af någon annan: en sådan människas kan bewisa alt det goda, som af et medlidamt hjerta kan äskas, utan at derigenom

igenom sträs i sin sinnes-lugn. Den kan öfverlämna till sin wän, sin käraste, at göra sig mera lycklig, men ej at göra sig olycklig. Således kan icke gifwas någon ofäkrare grund för egen lycksalighet, än andras högagtning och beröm: ty i sådant fall rör man ej om sig sjelf, utan beherrskas af Afundsjukan, den nedrigaste och orimligaste af alla passioner. Det säkraste medlet till at åtnå denna sinnesstyrka är at wara en sådan dygdig man, hwars förstånd är tillika riktat med begrepp af sådan beskaffenhet, at de kunna förlustas honom i ensligheten, och inteda honom i et förnösamt sättnad med sig sjelf. Vårdom är en stor hjälp dertil, såsom derigenom förwaras i minnet en hop tankar, hwilka wid tillfälle kunna framdragas ännu och sättas i ordnina: Förståndet njuter ofta samma förnöselse wid at öfwerse sin föräd, som en Konung wid sine Troppars Mönstring (*).

Philosophien föreslår följande medel till at winna lycksalighet i detta lifwet: 1) Skal man föresätta sig at lära känna sig sjelf, hwaraf nödvändigt följer en ombugsamhet at förbättra sig sjelf; 2) Skal man eftersinna, uti hwilken ledsnad lasterne sträta oss, och deremot den stora förnöselse och sinnesro, som man känner i Sjålen af Dogaens utbfning; 3) Skal man ouphörligen sträfwa at bryta och förqwaswa de onda böjelserna, så at de icke mera kunna något verka: för hwilket ändamåls winnande somlige föreslagit, at dämpa hwar och en upstigande ond böjelse medelst en annan deremot stridig, såsom girighet medelst årelöshet, wällust medelst girighet, o. s. w. men det wore just at utdrifwa en djefwul med en annan wärre, och wisar nogsam den Philosophiens otillräckelighet, som

(*) The Guardian N:o 31.

kan gifwa så därågtiga råd; 4) Skal man fin allt tillfälle till det onda, deremot omgå med dugligt folk och läsa goda böcker; 5) Skal man ideliam pröfwa sig sjelf; 6) Alltid hafwa det högsta goda för ögonen.

En wis man är alltid Herre öfwer Stjernorna. Det kan wara lika godt, hwar Lyckans stormande Haf kastar mig i land, allenast jag på något sätt blifwer räddad.

Våra tänkesätt förändras gemenligen med vår lidas omständigheter: ty när wi äre stadda i något slags lyckligt tillstånd tänke wi på et sällt; men när wi komme i andra omständigheter, tänke wi annat. Lunda.

Lyckan består icke, såsom mängen tror, uti et beständigt öfverflöd och ouphörliga njän; utan i en ständig blandning af små bekymmer och stora njän: en ständig förnjelse är i mine tankar ingen förnjelse.

Det är just icke detsamma, at leswa i ständig wällust, och at leswa utan ledsnad. Lycksaligheten består i en ständig waragtighet af Lycksalighet (Youngs Dratt-tanlar): et tillstånd i hwilket intet ögnodligt är ledamt; men hwar finner man det i werlden, hwarest hjälps wällusten gör of ledsne.

Utskjönt intet trokes vara naturligare, än at det förnuftigaste kreatur på jorden borde så deltaga i den sörsta lycksalighet, njuta de werkeligaste och slästa förnjelser; ser man dock ofta med förundran, at den ringaste mat är i wiså hänseenden långt lyckligare än en människa; och det är wisst beklagansvärdt, at man icke kan neka, det en wagnhäft understundom är lyckligare än den han måste slåpa fram i Careten. Olycksaligheten anses såsom en skugga, hwilken alltid åtföljer människo-lifwet; och at klaga öfwer sorg, förtret och wofgång, kon anses såsom et ständigt mal-

språk för människjan.] Jag wet just icke, om folk i
 almånhet alltid hafwa giltiga skäl till sitt öfwerdrifna
 knot och klagomål; men det wet jag, at i de flästa
 tilfällen, då de beswåra sig öfwer widrigheter, skapa
 de sig sjelfwa som oftast deras olyckor, och tyckas med
 sitt winnlägga sig derom at blifwa olyckellige. Wese
 wi besinna de sorger, som gdra lifwet beswärligt, så
 skulle wi finna, at de fläste hafwa sitt ursprung ifrån
 sådana omständigheter, som wi wäl kunnat undwaras;
 och at wi gjöre intet annat, då wi samte oss öfwerflödd,
 än åsamke oss förtråttigheter. Det är märkwärdigt,
 at det mätta af hwad wi kalle begwärligheter, är
 just det, som förorsakar oss de största beswärligheter;
 och wår dagelige lefnad skulle slippa en stor del af sin
 oro, om man icke gjorde sig så stort omål, för at
 gjöra det, såsom man säger, lätt. Om wi kunde
 wara säkre på hwad Naturen behöfwer, skulle wi anse
 det mätta wi äge och bruke, såsom upfunnit icke för
 at lätta wår Natur, utan at förswaga den och betunga
 oss med omsorger; och om wi aldrig åstundade mer än
 Naturen kräwer, skulle wi snart lättas ifrån en swår
 bärda, som wårt eget öfwerdåd, och ingen nödwän-
 dighet har oss ålagt.

Det är också icke mindre märkwärdigt, at ju större
 mare smäniskjorna likna djuren, desto mindre blifwa
 deras lifs bekymmer och beswärligheter. Nu tyckes
 jag wäl seja deras grundläggning, som tro det wara
 allenast et litet mellanskand emellan en Åsna och en
 af de enfsldigaste Landboer. Antingen det är sant
 eller icke, tror dock många, at emellan deras bekom-
 mer är icke så stort skilfång; men besinnar man der-
 emot afskändet emellan bonden och hans Herre, huru
 många grader af omsorger stilla dem då från hwar-
 andra?

Et folk vandrar omkring Östertanden, på hvars fattigdom man snart kunde afundas, jag menar Araberne. Hela denna Nation wet ej af andra bygningar än deras Tält; hwadan de hafwa den förman, at de ej äro bundne til något ständigt hemvist, och en ännu sbrere, som berifrån sig härleder, nämligen at de alltid kunna leswa i en tempererad luft, så at de flytta med alla sina tilhörigheter, när kolden infaller, til en warmare Tragt, och ombyta den med en annan, när den blifwer för kall. Således resa de ärligen några hundrade mil, och sinna jorden dukad hwar de komma. Denna deras resa kan gå så mycket lättare, som deras rikedom består i deras Tält, Får och Cameler; så at en Husfader på 4 til 5 Cameler kan föra med sig hela Husgerädet, sin Bostap, sina Husfrur och Barn samt Frillor (*).

För en Europeer skulle wäl detta lesnads-sätt synas alltså Arabiskt, och jag nelar icke heller, at det wore all för filosofiskt at recommendera det, i hopp at så se en hel sjerdedel af werlden fara fram med Husfru och barn, såsom Landstrolkare och Tatare. Emedlertid torde dock vårt lesnads-sätt förelomma en stor del af Araberne lika så löjligt; och om wi anse saken med opartiska ögon, kunde wi utan twifwel finna, at de hade icke stor orätt deruti. Mit slut blifwer det, at en förnagd människja är en lycklig människja: hon har allt hwad hon önskar, ty hon önskar icke mer än hon har. Det Symbolum är alltid: Jag har nog.

Ännu finnes i vår Själ en lämning af det förlofade Paradiset, en åtra efter lyckoslighet, et begär at förbättra vårt tillstånd och gjöra det fullkomligare; men

(*) Se Lectres Cabalistiques, Lettre 26.

men såsom denna åtrå föres af en blind wägledare, et fördräfwat förnust, så händer, at man går mistom målet, sedan man walt sig falska medel at hinna dit. En Penninge-girig menar, at hans Skatt är den rätta medel-puneten för Lycksaligheten: samme tankar hyser den Aregirige om Rang och Titlar, m. m. Den stora möda, som hwar af dessa gibr sig, för at upnä denna såstån falska Lycksalighet, utmärker dock tillräckeligen, at i wår Sjal är en åtrå, som idkkeligen påminner oss derom at den är icke förnåd med sit tillstånd; utan at den wil undslippa det, och blifwa försatt uti något bättre. I sanning tror jag dock icke, at det behöwes på långt när så mycken möda för at blifwa werkelige Lycksalig, som den man använder för at upnä den falska, den omättesiga, den oroliga och aggande Lyckan; och jag är förskrädd derpå, at det är allenast brist på insigt och öfvertygelse, som kan förleda människian til at använda så mycken möda för at blifwa fullkomligen tilfredsstäld; såsom wi tillwål nogsamf kanne finna, at denna åtrå efter Lycksalighet är osmån hos alla. Om Alexander hade haft et uplost Förstånd, hade han wisserligen let at sig sjelf, då han kunde gråta deröfwer, at werlden war honom för liten, än skönt han lått kunde få rum på en tuswa.

Man kan icke wara Lycksalig förän man wet det sjelf. Detta fattas just de flästa människior: ty hward som gdr dem otäckliga midt i deras sibrsta Lycka, är det at de icke märkla sin Lycksalighet.

(Stutet följer härnäst).

SEDERHOLM,

Fryckt hos Anders Johan Medelplan, 1779.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 25.

Lycksalighet.

(Fortsättning och Slut).

Man önskar sig något och tänker, at när man får det, så skal man först blifwa lycklig: man får det, och blifwer ändå olycklig. Man märker omfärdet, at våra bekymmer blifwa i det högsta antingen allenast förminskade i et mått, eller ock öftra, sedan wi upnått vår önskan, i många tillförene obekanta och omväntade mått förskade. Så länge wi innerligen önske et ting, eller oroas af något stort bekymmer, är al vår längtan, al vår omtanke stådt på det allena. Wi sonas öf då vara blott i den öföfsigten olycklige, och at allena det vinnande skulle kunna gindra öf fullkomligen lycksalige; wi äre så fikne på det förnemålet, at wi icke kunne se de otalige andres olägenheter, som belägra vår natur; men när denna vår önskan blifwit upfyld, då se wi först, at där äro nog uselheter defutan, som midt i vår förvandlade lycksalighet gindra öf öföfseligen at smaka den förnjälsse, som wi inbillat öf. Man ser således, at den lycksalighet, som kan winnas genom almänne önskingar, verkar intet annat, än allenast den förskäfran, at den sansfördiga lycksaligheten erhålles knapt genom

genom misnöjde bnfningar. Jag wet allenast en hnskan, hvars uphollande skulle gindra werlden lyckelig, nämligen: at hwar och en wor: förhöjd med Guds Hushållning och Regering.

Damon är en lycklig man: han har nog förmodgenhet, litet förstånd, ingo. passioner; och, för at gindra honom rätt lycklig, har Naturen betagit honom både lukt och smak.

Jalousie.

Jalousie kalle wi gemenligen på Svenska Swartsstula; men jag kan icke säga orsaken dertil.

Jalousie är et af de ord, som kunna behöfwa närmare granskning; och man kan wäl säga, at liksom en del af de almänna Skådespelen icke just bibringa den renaste Sedolära, eller rätteligen föreställa Vaster såsom Vaster och Dygder såsom Dygder, hwilket dock borde wara systemålet; så föreställa de jämwäl de Swartsstules Character på et sätt, hwarigenom åttadaren mera måste förwärras än förbättras. Man föreställer en stackars man, som haft den olycka at blifwa bunden wid en oförståndig, slättjesfull och låtsinnig hustru. Mannen märker, at om han eftergifwer och wilkar henne i alla hennes dårskaper, så söker hon allenast at förstödra både hans och sin egen sinnesro och lyckalighet; han ser, at hon, af oförstånd och förbragt för sunda lefnadsreglor, skulle i stora samqwäm, där wälusten gemenligen är råddande, wara såsom en båt utan styre i stormen, hwilken hwar bölja hotar med omskretning och lämna sit låtsinniga bra och ostadgade hjerta öpet för sådana retelser, som nödvändigt blottställa honom för den skändeligaste oförbrätt i werlden: derföre ser han sig nödsakad, at inkränka

infränka för sin hustru den frihet, som hon tydeligen ser at hon wil misbruka; och när detta sker med förnuft och kärliga förståningar, måtte han icke då gifva brodd en hederlig man ägnar och tillkommer? Det är dock utan twiswel en oloffa, at han nödgas gifva det. Likafult, utan at wisa om skulden är på mannens eller hustruns sida, så finner sig gemenligen en Comedie-skrifwars, wid så beskaffade omständigheter, i sit samwete förbunden, at skaffa fram en Galant, som skal besitta sig om at försädra mannens ro. Det är dock nu wäl riktigt nog, ty då han skal föreställa werldens maner, måtte han wäl gifva det så; men i stället för at, efter den sunda Sedolärans föreskrifter, föreställa denne Galant såsom en lätt sinnig förädare, som en människja utan Religion och förnuftige lefnads-grunder, och hans affigt såsom en af de nedrigaste och stadeligaste för den almänna säkerheten; så affstodrar han honom rätt artig och behagelig för ättädarne, och såsom et mönster, hwilket alle ynglingar böra wintägga sig om at likna: han gifva det fast mera til sit hustru-föremål, at wara honom behjelpelig til at sätta en warnåsa på mannen, och han har ganska wäl fulbordat sit arbete, när han allenast på et snickt sätt får gifva mannen til Hanres, och lagt honom den bärden på den förre, at han blifwer et ättbe för werlden: just såsom det wore rätt dåragtigt, at en man icke wille låta sin hustru wara en Ullmanning.

Men såsom atting gemenligen misbrukas, så är det intet orwansligt, at männen härwid gå förlängt i sin ömhet om Uran. Til exempel, när en icke tänkte at hans käraste hade någon bild, som förestälde man-folk, i sin Kammar; när en Friare hos Plautus (*)

U 2

betingar

(*) Aſin. Act. 4, Sc. I.

betingar med sin, at hon i sine bønner icke måtte tillita Gudarne, men allena Gudinnorna, v. s. w.

Jalousie är icke någon smähet om äran, utan en otämd egenstannighet, när den går så vida, som följande exempel visar. En man, som mistänkte sin hustru för någon otrohet, kom oförmodeligen in till henne i hennes rum, med en pistol i den ena, och ett spilt glas i den andra handen, föremittie henne des otrohet och, vadtat allt hennes nekande, tvang henne at wälja eidera döds-sättet. Hon walde Förgiftet; och då hon druckit til hälften af glasets, rockte mannen det ifrån henne, och sade: Nej håll, det är billigt ot jag self utdricker det ofrige, på det jag må kunna straxt följa Er och gindra Er förbrädder äfwen i den andra werlden. Hustrun, som nu wäntade sig ej annat än döden, bad om tillåtelse at få sticka efter sin Wigsfader och sine Förfäder; det seå hon. Dese funno mannen half-rosande på en säng i lammaren, och hustrun nästan oflidande på en annan. Hustrun bekände straxt alla sina synder, men ibland dem ingen of sådan beskaffenhet, som mannen befarade. Han reste sig derföre up, och sade: Jag kan icke tro, min hustru, sedan hon föreställer sig at hafwa blott få minuter ofrige här i werlden at lefwa, hon ändå skulle kunna vara i stånd at hockla för Gud eller människor; jag anser derföre min mistänka för ofgrundad; gif sig tillfreds, hwarken hon eller jag har intagit ofgift, m. m. (*).

Huru en otämd Jalousie kan förleda til den fästligaste händelse, som kan upstå, intages af följande händelse, om den annars har sin rättighet. En
Pro

(*) Finnes utförigare berättat i: die galante Cores-
spöndek, 4 Th. S. 126. 11.